

ab täna üldse idu toimub?“

Martin Ahven

HELI JÜRGENSON

Heli Jürgenson (sündinud 9. V 1969 Aseris) on koorijuht ja pedagoog. 1988. aastal lõpetas ta Georg Otsa nimelise Tallinna muusikakooli ja 1993. aastal Tallinna konservatooriumi. Aastatel 2001–2011 oli rahvusoperi Estonia ja 2011–2020 Eesti Filharmoonia kammerkoori koorimeister. On Estonia seltsi sega-koori asutaja ja dirigent, rahvusoperi Estonia peakoormeister ja Tallinna kammerkoori dirigent. Oli XII noorte laulu- ja tantsupeo „Mina jään“ peadirigent.

Jürgenson on pälvinud Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali aastapreemia (2002) ja kultuurkapitali peapreemia noorte laulupeo „Mina jään“ kunstilise juhina (2018). Ta on saanud Gustav Ernesaksa fondi koorimuusika peastipendiumi (2013) ning teda on tunnustatud Eesti Kooriühingu aasta koorijuhi tiitliga (2013 ja 2020). 2020. aastal autasustati Jürgensoni Valgetähe IV klassi teenetemärgiga.

helilooja mälestuseks ülelauluväljakuline leinaseisak. Pidin ütleva kogu väljakule, et tõuseme. Püüdsin paaniliselt sõnastada seda mõtet ja lootsin, et see kostab ära Lasnamäe nõlvale. Mäletan kindlustunnet, kui kõik inimesed korraga tõusid, ja siis sain aru, et nad tajuvad, mida tahtsin öelda. Pärast seda laulsime kolme laulu tsüklist „Nostalgia“, mille viimane laul, viimane osa, mida juhatasin, lõpeb sõnadega „vaikne kena kohakene, kõige kallim surmani“. See oli koos pisaratega väga emotsionaalne hetk.

Olete ühes intervjuus tunnistanud, et pole suutnud pisaraid tagasi hoida ei laulupidude lõppedes ega ka hiljem pidude videoid vaadates. Kuigi võib eeldada, et dirigendipuldil kümne tuhande laulja ees seistes tuleb emotsioonid pigem alla suruda?

Tõsi, töösituatsioonis pead sa keskenduma nii iseendale kui ka sellele, kuidas sedavõrd suur koor koos laulma saada, kuidas saada lauljatelt kätte vägi ja energia, mis

jõuaks ka taha nõlvale. See on tohutult raske ülesanne. Aga kui siis pärast pidu korraldatakse kõikvõimalikke tänuüritusi, kus muu hulgas näidatakse videolõike, kus sa näed inimeste nägusid selgemalt ja lähemas fookuses, näed teiste emotsioone – siis korraga vallanduvad ka su enda tunded. Ma arvan, et veel kuude kaupa neid videoid vaadates mul pisarad voolasid.

Järellainetus oli eriti tugev pärast 2017. aasta noorte pidu, mille kunstiline juht ma olin. Oli tore seik. Pidul oli noored hakkasid lavalt alla tulema ja paljud küsisid, kas nad tohivad mind kallistada. Loomulikult võtsin kõik kallistused vastu, see oli nii liigutav. Aga et mul olid kõrvas väikeste oga-dega kõrvarõngad, olid mul pärast neid tohutuid kallistusi kaelas väiksed augud ja kael verine.

Koormeistrina olete aidanud tuua lavale Benajmin Britteni „Sõjareekviemi“. Olete kuulnud, kas see koorimuusika klassikasse kuuluv suurteos praegu ka mõnes maailmakuulsas kontserdisaalis kõlab?

Jaa, see kuulub koorimuusikaliteratuuri tippu. Olen osalenud selle teose kahes produktsioonis. Ühe tõi välja rahvusoperi Estonia 2002. aastal, kui kontsert toimus Kaarli kirikus, ja teisel korral laulsime seda Eesti Filharmoonia kammerkooriga ühel välisreisil. Reekviem tähendab ju leinamissat ja sõjareekviem on Brittenil kirjutatud reekviemina sõja eitusena. Helilooja pühendas oma tehniliselt komplitseeritud teose kõigile süütult ja traagiliselt elu kaotanud inimestele maailma ajaloos. Ma küll ei jälgi kogu maailma literatuuri, aga olen kindel, et see kõlab praegu maailma eri paigus.

Oleme tänini uhked, et suutsime enast vabaks laulda. Ukrainas toimuvat vaadates tuleb vist siiski sõnad, nagu „juhus“, „õnn“ või „kõigevägavam“ juurde pookida, et meil toimus laulev revolutsioon ilma verevalamiseta?

Eestil on olnud õnne, omal moel ka tarkust ning ka rahumeelsust ja kannatlikkust. See, mis praegu toimub, on täiesti uskumatu, samas paneb tänutundes mõtlema, mida me laulva revolutsiooniga suutsime saavutada. Aga teisalt, millele ma öösel mõtlesin: kust me teame, et see kunagi ei või meiega juhtuda? Kui kindel saab täna üldse millelegi olla? Kas meie järgmine laulupidu toimub?

Siit ei peagi edasi küsima, milliste tunnete ja mõtetega kolme lapse, Hanna, Sanderi ja Siimu ema hommikul ärgetes teleri ja raadio käima klõpsab?

Olen jälginud Ukraina sündmusi algusest peale, alates 24. veebruarist. Mul oli sel päeval Mustpeade majas Tallinna kammerkoori ja Tallinna politseiorkestriga kontsert, kus laulsime ka isamaalisi laule. Pean tunnustama, et need kõlasid hoopis teistmoodi ja rahvas nuttis saalis. Sellistel hetkedel ja ärevatel momentidel annab laul sulle kuidagi teistpidi tuge, ta on mitu korda emotsionaalsem ja justkui suunatud oma maa vabaduse eest võitleva rahva poole. Aga jah, praegu igal hommikul esimese asjana loen telefonis läbi uudised. Olukord on väga raske ja rusuv. Estonia ooperikooris on olnud mitu Ukraina lauljat ja praegu laulab meil ka sopran-solist, me elame neile kõigile kaasa.

Kui veendunud te olete, et sel aastal toimuma pidanud, kuid pandeemia tõttu järgmisse aastasse vangerdatud XIII noorte laulu- ja tantsupidu 2023. aastal ikkagi teoks saab?

Muidugi loodame parimat. Oleme viimastel aastatel õppinud koos viirusega elama ja suvel vabas õhus pidu korraldada on kindlasti lihtsam kui saalides proove läbi viia. Järgmine ettevalmistusperiood on tuleva aasta talvest kevadeni ja kui meid peaks siis tabama veel üks laine, läheks väga raskeks. Loodame parimat. Alternatiiviks on suuremad saalid, hajutamine, maskides laulmine. Seega pole küsimus niivõrd peos endas, kui just suurtes ühisproovides.

Koroonaga seoses on räägitud palju vaimsest tervisest. Kuidas on lood dirigendiga, kes justkui muuhulgas vastutab ka koori tervise eest?

Et koorilaul on seotud massidega ja laulmise juures on aerosoolsete pritsmete kogus tohutult suur, tõmmati meie tegevuse-

HELI JÕUD: „Töösituatsioonis pead sa keskenduma nii iseendale kui sellele, kuidas sedavõrd suur koor koos laulma saada, kuidas saada lauljatelt kätte vägi ja energia, mis jõuaks ka taha nõlvale,“ tõdeb Heli Jürgenson, kelle senise elu üks suurhetki oli XII noorte laulu- ja tantsupeo „Mina jään“ peadirigendi roll.

le kohe peale suur punane joon. Minu töö seiskus igal rindel. Kodus istudes ei saanud ka proove teha. Korra tuli appi internet, Zoomi-proovid, uued tehnilised lahendused, mis mingi aeg oli isegi põnev. Aga loomulikult ei tekkinud kooslulmise sünergiat. Pandeemia ajal on saanud üha selgemaks, et koorijuhi töö on väga sotsiaalne ja et kohati peab dirigent olema isegi muusikaterapeudi rollis. Nii et olen muusik, pedagoog ja suuresti sotsiaaltöötaja. Kümnevõistleja amet.

Pandeemiast saame ehk jagu, nüüd aga kõnelevad kahurid. Kui aga kõnelevad kahurid, siis muusad vaikivad, öeldakse. Usute, et meie vabaduse ühe sümboli laulukaare all tuleval aastal traditsiooniliselt peo avalauluna Mihkel Lüldigi „Koit“ siiski kõlab?

Peab kõlama. Mõtlen niimoodi, et relvad on vajalikud kurjuse vastu võitlemiseks. Aga mis aitab vabadusele ja ühtsust ülal hoida, millest ju ka ukrainlaste puhul räägitakse, on just laul. Eks meiega tunnetes kõige enam laulupidudel, eestlane tunnetab seda oma geneetilise koodiga. Nii kui Ukrainas sõda algas, hakati Eestis korraldama toetuskontserte, kus lauldi isamaalisi laule. Muusika ja laul on justkui meie esimene relv, mis ka meid endid toidab ja koos hoiab.

Juba viis aastat tagasi ütles Mihhail Kõlvart, kes toona oli veel Tallinna abilinnapea, et rahvustevahelise pinge vähendamiseks võiks laulupeo repertuaaris kõlada kasvõi üks venekeelne laul. Praeguste sündmuste taustal tundub see ettepanek oma kaevu sülitamisena?

Venekeelsete laulude teema on üles võetud igal laulupeol. Kunstilistest kontseptsioonidest ja laulupeo traditsioonidest lähtuvalt need lihtsalt ei sobitu peokavadesse. Oma esimesi laulupidusid meenutades võiks ma otsekohe kanda ette mitu venekeelset laulu. Leninist ja õitsvast kommunismist. See, mis lapsepõlves sisse istutati, pole kuskile kadunud.

Samas tuleb tõdeda, et venekeelne koorimuusika on ju väga ilus. Jõuame uuesti Alfred Schnittke ja tema „Koorikontserdi“ juurde. Minu lemmikteos. Aga see peab kõlama õigel ajal ja õiges kontekstis. Ta ei sobi meie laulupeo repertuaari. Kui peo kunstiline toimikond ei ole just otsustanud panna repertuaari kokku eri rahvaste koorilauludest.

Muusika ju ei tunne riigipiire. Te pole kunagi mõelnud tööle oma valdkonnas kuskil välismaal, kus see on rohkem väärtustatud ja tasustatud?

Olen vist liiga padueestlane. Pole kunagi mõelnud minna välismaale õnne otsima, pealegi on seal andekaid muusikuid jalaga segada. Olen tulnud Ida-Virumaalt 1980. aastatel ning õppinud koolis ja ülikoolis taasiseseisvumise ajal. Tagasi vaadates on

see aeg justkui kollaaž öölaulupidudest ja eksamisessioonidest.

Kui ma oleksin sündinud hiljem, vabas ühiskonnas, nagu tütar Hanna, kes õpib välismaal, oleksid vast ka mulle välismaa ukseid avanenud. Olen ikkagi oma aja laps, mis on määratud mu valikud. Teiseks, olen sattunud laulupidude protsesside sisse, kus ma tunnetan oma missiooni. Eesti tingimustes töötada tippkollektiividega, nagu seda on filharmoonia kammerkoor või Estonia ooperikoor, on ühtpidi suur privileeg ja samas on see töö võtnud mitte ainult sõrme, vaid olen sellele andnud kogu oma hinge.

Veel hiljuti, eriti pärast juubelilaulupidu räägiti kõva häälega ja väga palju koorijuhtide väikestest palkadest ja isegi laulupidude jätkusuutlikkusest?

Nõuka aja pärandina vaadati aastakümneid koorijuhi elukutset kui missiooni. Sa tegeled isetegevuslastega. Kuna see on nende hobi, siis on see ka sinu hobi. Olen ka ise natuke skisofreenilises olukorras. Filharmoonia kammerkoori juures töötasin ju professionaalsete muusikutega ja seda on ka Estonia ooperikoor. Nii et seal olen profidirigent, aga kui lähen laulupeo kooride ette, siis olen justkui taidleja. Kuigi olen täpselt sama koorijuht täpselt sama kvaliteedi ja oskustega. Võib-olla enda näite najal ongi olnud lihtsam oma elukutset väärtustada. Et oleme siiski professionaalsed muusikud. Olen õppinud muusikat 16 aastat, et saada dirigendiks, kes ma praegu olen. Et mis mõttes ma ei peaks saama palka või mis mõttes ulatavad lauljad mulle ümbriku, kommikarbi või lillekimbu. Lilli on tore saada, aga sellest ära ei ela.

Olukord on viinud selleni, et koorijuhtide arv on kokku kuivanud. Meil on palju välismaa üliõpilasi, aga eestlasi on väga väheks jäänud. Olen ise Eesti muusika- ja teatriakadeemia õppejõud ja näen, et arvud on hirmutavalt marginaalsed. Näen, et mingi aja pärast tabab meid pauk. Siis, kui minust vanem põlvkond oma töö lõpetab ja pole enam üle-eestilist katvust. See seab laulupidude tuleviku ohtu. Kuigi on ka positiivseid märke. Riik ja kultuuriministeerium tekitasid palgatoetusprogrammi, mis tagab dirigendile kehtiva töölepinguga sotsiaalsed garantiid.

Te olete Estonia ooperikoori peakoormeister, juhate Estonia seltsi sega-koori ja Tallinna kammerkoori ning olete Eesti Kooriühingu juhatuse liige. Lained pea kohal kokku ei löö? Kuidas te pingeid maandate?

Olen maalt pärit, mul olen kolm erinevat aeda: lapsepõlvkodus Aseris, suvekodus Pärnumaal ja ka Viimsis on väike aed. Ma tõesti armastan kõike, mis on seotud aianaduse ja taimedega. Kõik õitsev ja viljuv rahustab mind ning maandab pingeid. Mulle lihtsalt meeldivad taimed.

Robin Roots